

Bol sərvətli Kəlbəcər

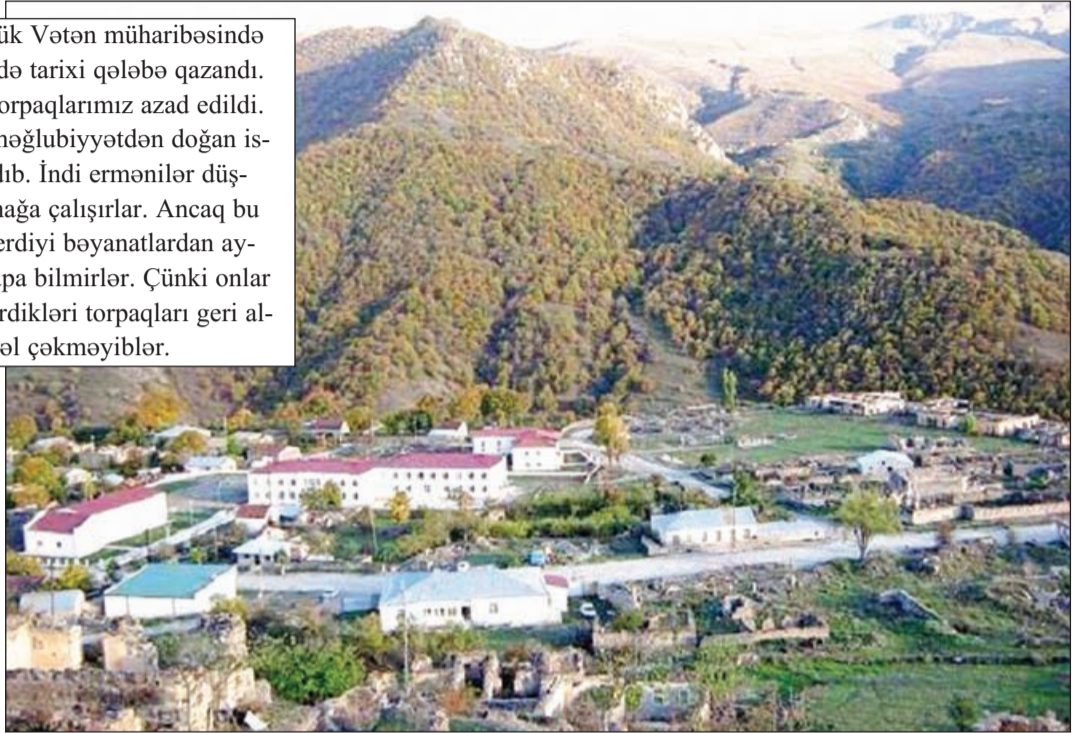
Saf ürəkli, zəhmətkeş övladların sənin qoynuna tələsir

Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan üzərində tarixi qələbə qazandı. İşğal altında olan torpaqlarımız azad edildi. Bu gün düşmən ölkədə acı məğlubiyyətdən doğan istorika bütün cəmiyyəti sarsıdıb. İndi ermənilər düşükləri çətin durumdan çıxmağa çalışırlar. Ancaq bu ölkədə olan siyasi elitanın verdiyi bəyanatlardan aydın görünür ki, doğru yolu tapa bilmirlər. Çünki onlar yeni müharibəyə başlayıb itirdikləri torpaqları geri almaq düşüncəsindən hələ də əl çəkməyiblər.

Görünən odur ki, erməni siyasətçiləri qarşıda onları gözləyən daha böyük bəlanın - sosial və iqtisadi fəlakətin miqyasını təsəvvür edə bilmirlər. Bu fəlakətin qarşısı vaxtında alınmazsa, Ermənistanı aclıq və səfəlet bürüyəcək. Tezliklə orada Afrikanın bəzi ölkələrindəki mənzərənin şahidi olacağıq. Ona görə ki, illərdir Ermənistan iqtisadiyyatını çətin də olsa ayaqda saxlayan Azərbaycanın işğal olunan ərazilərində sərvətlərin talanması idi. Təsədüfi deyil ki, Ermənistan öz dövlət büdcəsinin 50 faizini işğal etdiyi ərazilərdəki sərvətlərin talanı hesabına formalaşdırırdı. Erməni əsgərlərinin Kəlbəcərin Söyüdlü-Zod qızıl yatağına nəzarəti əldə saxlamaq kimi mənasız cəhdi də bununla bağlıdır. Həmin yatağın itirilməsinin iqtisadi faciə olduğunu bildikləri üçün bu əmələ əl atırlar. Lakin onlara bu yatağı yenidən istismar etmək imkanı verilməyəcək. Zəngiləndəki Vəcnəli qızıl yatağının itirilməsindən sonra onların yeganə ümidi Söyüdlü yatağıdır. İndi bu son ümid də ölüür.

Kəlbəcər haqqında yazan həmkarlarımız bu regionun təbii sərvətlərinə və iqtisadi imkanlarına daha çox diqqət yetirirlər. Rayonun ölkəmizin iqtisadiyyatına verəcəyi töhfədən yəni yazılacaq. Ancaq kəlbəcərlilər bizim üçün bütün təbii sərvətlərdən qiymətli. Bu yerin havası və suyu onlara saflıq bəxş edib. Kəlbəcərin mərd və qorxmaz sakinləri birinci Qarabağ savaşında yalın əllə, ov tüfəngi ilə tərpedən-dırnağa silahlanmış ermənilərə qarşı döyüşüblər. Qeyrətli qız-gəlinləri isə alçaq düşməne əsir düşməməkdən ötrü özlərini qayalardan dərin yarıqlara atıblar ki, namusları ləkəlməsin. Bizim ələmimizdə kəlbəcərlilərin ən böyük dəyəri də budur.

Dəlidağdan, buranın saf su və havasından ilham alan Dədə Şəmşirin avazı, sözü və izi qalib Kəlbəcərdə. Dədə Şəmşir o aşığılardandır ki, sazı-sözü ilə Dədə Qorqudan bu yana gələn el sənətini daha yüksək zirvəyə qaldırıb. XX əsr Azərbaycan poeziyasının korifeyi olan Səməd Vurğun onunla deyişib. Bu böyük şair Dədə Ələsgərin qiymətini yaxşı bilib. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrini so-

vet dövründə alimlərimiz Kəlbəcərdən toplayıb qələmə alırdılar. Çünki bu ədəbiyyat ümumilikdə Azərbaycan xalqının yaşı yüz illərlə ölçülən söz sənətini və ruhu- nu özündə daşıyır.

Allah bu diyardan heç nəyi əsirgəməyib. Qeyd etdiyimiz kimi, özəl insanları ilə yanaşı, rayon zəngin sərvətlərə də malikdir. Rayonda bitən 4 min bitkinin 200 növü dərman bitkisidir. Bu, ölkəmizdə təbii dərman istehsalına geniş imkanlar açacaq. Bununla yanaşı, Kəlbəcərdə 76 növ mineral, 36 suxur növü olduğu təsdiqlənib. Onlar sovet dövründə texniki imkanların az olduğu vaxtlarda kəşf edilib. Bu üzdən müasir geoloji avadanlıqlarla kəşfiyyat aparıldıqda yeni yataqların aşkar ediləcəyi də şübhəsizdir. İndiyədək geoloqlar tərəfindən Kəlbəcərdə qızıl, gümüş, mis, xrom, civə, tellur, selen yataqları aşkarlanıb. Buradakı sənaye əhəmiyyətli Söyüdlü, Ağduzdağ və Qızılbulaq qızıl, Şorbulaq və Ağyataq civə və Mehmanə polimetall yataqları xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Rayon ərazisində həmçinin böyük ehtiyatları olan əlvan və üzülük daş, eləcə də müxtəlif növ inşaat materialları yataqları mövcuddur.

Bu ərazilərdə insanların məskunlaşmasının tarixi qədimdir. Kəlbəcərdə yaşayan insanlar 4-5 min il bundan əvvəl qızıl emalı ilə məşğul olublar. Bu, Söyüdlü qızıl yatağında ötən əsrin 70-80-ci illərində aparılan geoloji-

kəşfiyyat işləri zamanı aşkar edilib. Belə ki, həmin ərazidə 4-5 min il bundan əvvəl qızıl istehsal edən alətlər tapılıb. Onu da qeyd edək ki, ermənilər işğal müddətində Kəlbəcərin sənaye əhəmiyyətli ehtiyatları 112,5 ton olan Söyüdlü və ehtiyatları 13 tondan çox olan Ağduzdağ, Tutxun qızıl yataqlarını vəhşicəsinə istismar ediblər. Eyni zamanda düşmən dünyaya məşhur olan "İstisu"yu başqa ad altında xarici bazarlara ixrac etməklə çoxlu sərvət əldə edib.

İndi bunlar keçmişdə qaldı. Kəlbəcərin zənginlikləri ilk növbədə buraya qayıdıb gələn övladlarına xidmət edəcək. Eyni zamanda rayonun sərvəti, o cümlədən suyu ölkəmizin iqtisadi potensialının daha da artmasına töhfə verəcək.

Su həyatdır. Azərbaycanın bir neçə böyük çayının mənbəyi Kəlbəcərdə formalaşır. Onların arasında ən böyüyü uzunluğu 200 kilometr olan Tərtər çayıdır. Bazarçay və Xaçınçayın uzunluğu da təxminən 200 kilometrə yaxındır. Həmin çaylar ölkəmizin böyük ərazilərinin suvarılmasında mühüm rol oynayır. İşğal dövründə Kəlbəcərdən başlanan Tərtər çayının suyu Sərsəng və ondan sonra Suqovuşan su anbarlarında yığılırdı. Təkcə Suqovuşan su anbarı azad edildikdən sonra 100 min hektara içməli və suvarma suyunun verilməsi imkanı yaranıb. Həmin ərazilər işğal altında

olan dövrdə ermənilər Dağlıq Qarabağ ətrafındakı rayonların sudan istifadəsinə imkan vermirdi. Bu üzdən də həmin rayonlarda yüksək məhsuldarlığın əldə edilməsində problemlər yaşanırdı.

Kəlbəcər yaylaqları da xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Həmin yaylaqlardan təkə kəlbəcərlilər istifadə etmirdi, ətraf rayonların da qoyunçuluq təsərrüfatları yay aylarında sürülərini burada bəsləyirdi. Ölkəmizin ət və süd məhsullarına olan tələbatının ödənilməsində Kəlbəcərin xüsusi yeri vardı. Ermənistanın sabiq kənd təsərrüfatı naziri Artur Xaçaturyan deyir: "Kəlbəcərdə heyvandarlıq inkişaf etmişdir. Bu torpaqların itirilməsi Ermənistan üçün ət və süd məhsullarının itirilməsi deməkdir".

Sabiq nazir həmçinin qeyd edib ki, Azərbaycanın işğal altında olan ərazilərində ildə 150 min ton taxıl tədarük olunurdu. Beləliklə, indi taxıl istehsalının 25 faizindən məhrum olublar. Bu ölkə ehtiyacını ödəmək üçün hər il xaricdən 250 min ton taxıl idxal edirdi. İndi bu rəqəmin üzərinə 150 min ton da əlavə olunacaq. A.Xaçaturyan həyəcan siqnalı çalaraq hökuməti xəbərdar edir ki, Ermənistanı qarşıda aclıq təhlükəsi gözləyir.

Ermənistan mövcud imkanlarından faydalanıb iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək əvəzinə ehtiyaclarını Azərbaycanın təbii sərvətlərini talamaq hesabına ödəmək kimi yanlış bir yol tutdu. Ermənilər gerek azərbaycanlıların "Özgə atına minən tez düşər" atalar sözünü unutmaya bilmirdilər. Unutduqları üçün də indi cəzalarını çəkirlər. Yəqin ki, ara sakitləşəndən sonra ermənilər yenə də kəlbəcərlilərin çarxında işləyib evlərinə çörək pulu aparmaq istəyəcəklər, təbii ki, kandara buraxılsalar.

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"